

วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐุมวียงชนเผ่าอ้าวเมี่ยน

IU MIEN TRIBE CHILD REARING CULTURE

จินตรา แซ่ลื้อ

วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยชนเผ่าอัวเมี่ยน

IU MIEN TRIBE CHILD REARING CULTURE

จันตรา แซ่ลิว

Juntra Saeliw

ภาควิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Department of Early Childhood Education, Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าอัวเมี่ยน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 65 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมอัวเมี่ยน จำนวน 20 คน และผู้ปกครองเด็กปฐมวัย จำนวน 45 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายพรรณนา

ผลวิจัยพบว่า ชนเผ่าอัวเมี่ยนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและโครงสร้างทางกายภาพไปตามยุคสมัยค่อนข้างมาก ซึ่งส่งผลต่อการเตรียมตัววางแผนครอบครัว กล่าวคือ จะแต่งงานและมีบุตร เมื่อมีความพร้อมทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและด้านเศรษฐกิจเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่มีบุตรทันทีเมื่อแต่งงานและอายุน้อย ในการดำเนินชีวิตและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าอัวเมี่ยน จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน

ผู้ปกครองอัวเมี่ยนจะอบรมเลี้ยงดูเด็กร่วมกันโดยไม่แบ่งหน้าที่ชัดเจน ใช้รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการปล่อยปละละเลยในบางครอบครัว นำองค์ความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น จากคำสอนของผู้อาวุโส จากคำแนะนำของแพทย์ จากหนังสือ เป็นต้น ในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ควบคู่กับการเลี้ยงดูบนพื้นฐานของวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ มุ่งส่งเสริมให้เด็กมีการเจริญเติบโตมีพัฒนาการที่สมวัย เป็นคนดี และสามารถเลี้ยงดูครอบครัวเมื่อเติบโตได้

คำสำคัญ: วัฒนธรรม การอบรมเลี้ยงดู เด็กปฐมวัย ชนเผ่าอัวเมี่ยน

Abstract

This research aims to study the culture of early childhood education of the Lu Mien ethnic group. A total of 65 samples were selected from the sample group consisting of 20 Lu Mien mentors and 45 early childhood parents. The tools used in the study were in-depth interviews, informal interviews, participatory

observation and non-participant observation. This research was a Qualitative research using descriptive analysis.

The result showed that the lu Mien have changed in economic terms, society and physical structure are quite modern. This affects the preparation of family planning, ie, marriage and childbearing when it comes to health and the economy. Unlike the past, they would have the child immediately after marriage and young. In the life and early childhood education of the lu Mien are associated with culture, traditions, rituals and beliefs that have long been inherited.

lu Mien parents will be raising children together without separate duties. Use democratic parenting and abandonment schemes in some families. Bring knowledge from various sources for example from the teachings of the elders, from the advice of the doctor, in the book, etc. in parenting and promoting development coupled with parenting based on culture, traditions, rituals and beliefs inherited from the ancestors to encourage children to grow, develop well and be able to support their families when they grow.

Keywords: Culture, Child rearing, Early childhood, lu Mien Tribe

บทนำ

ประเทศไทยประกอบด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ หลากหลายชนเผ่า ชาวเขาก็คือกลุ่มชนเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาช้านาน มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และมีการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่แตกต่างจากคนไทยพื้นราบ ชนเผ่ายังคงยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบพิธีกรรมอย่างเคร่งครัด ซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าแต่ในปัจจุบัน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมที่ดั้งเดิมเหล่านี้อาจจะเลือนหายไปจากสังคมของชนเผ่าและนับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ (ศูนย์ประสานงานพัฒนาการศึกษาบนที่สูง, 2536)

ชนเผ่าเย้า หรือ อัวเมี่ยน เป็นชนเผ่าหนึ่งที่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน มีวัฒนธรรมประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เกิดจนตาย มีการสืบทอดกันมาทั้งในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร มีภาษาพูดและการแต่งกายที่เฉพาะของตนเอง มีการนับถือผีหรือบรรพบุรุษ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อ มีองค์ความรู้ภูมิปัญญา รวมทั้งมีวัฒนธรรมและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ที่เป็นอัตลักษณ์มาช้านาน (เครือข่ายวัฒนธรรมอัวเมี่ยน, 2545) สอดคล้องกับที่ อานันท์ กาญจนพันธ์ (2544) กล่าวถึงวิถีชีวิตของชุมชนทั้งในเมืองและท้องถิ่นที่ขาดความเป็นชุมชนมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปตามยุคสมัยจึงทำให้ในปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้เลือนหายไปตามกาลเวลา ซึ่งเป็นความจริงที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้กับการเลือนหายของวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน แต่มีไว้ว่าชุมชนจะให้วัฒนธรรมนั้นเลือนหายไปโดยที่คนรุ่นหลังไม่มีโอกาสได้เรียนรู้หรือไม่มีโอกาสสืบทอดเลย จากการประมวลผลความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างของชนเผ่าอัวเมี่ยน ที่มีความหลากหลายที่เห็นได้อย่างชัดเจนและควรค่าแก่การศึกษาเรียนรู้ เผยแพร่ต่อไปเพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีที่ดั้งเดิม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าอัวเมี่ยน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย เรื่อง วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยชนเผ่าอัวเมี่ยน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย เป็นประชากรชนเผ่าอัวเมี่ยนที่อาศัยอยู่ใน 4 จังหวัดทางภาคเหนือ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ จำนวน 20 คน และผู้ปกครองเด็กปฐมวัย จำนวน 45 คน เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมโครงสร้างทางกายภาพและบริบทของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรม และความเชื่อที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าอัวเมี่ยน โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิธีการดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1. **การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น** ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์หลักฐาน และวิพากษ์ด้านเนื้อหาทั้งภายนอก (External Criticism) และวิพากษ์ภายใน (Internal Criticism)

2. **การเลือกพื้นที่ในการศึกษา** เป็นหมู่บ้านที่มีชนเผ่าอัวเมี่ยนอาศัยอยู่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมดที่ตั้งรกรากมานานกว่า 50 ปีขึ้นไป และมีครอบครัวที่มีเด็กแรกเกิดถึง 6 ขวบ จำนวน 20 ครอบครัวขึ้นไป ผู้วิจัยได้เลือกหมู่บ้านไว้ทั้งหมด 9 หมู่บ้านจาก 4 จังหวัดภาคเหนือ คือ ลำปาง เชียงราย พะเยา และน่าน

3. **การสร้างและออกแบบเครื่องมือในการสัมภาษณ์** เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบแนวคำถามในการสัมภาษณ์ แบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ในประเด็น ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ และส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองชนเผ่าอัวเมี่ยน ในประเด็น การสร้างครอบครัว การปฏิบัติตนตามวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อต่างๆ และรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

4. **การเตรียมตัวเข้าสู่ภาคสนาม** สอบถามรายละเอียดของหมู่บ้านและทำบันทึกข้อความจากมหาวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล จากนั้นได้เตรียมตัวและอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลเข้าสู่ภาคสนาม

5. **การเก็บข้อมูลในภาคสนาม** ดังนี้ แนะนำตัวกับผู้นำชุมชน ทำแผนที่ชุมชน เดินสำรวจชุมชนและ สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแผนงานที่วางไว้

6. **ประเด็นต่างๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม** การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ.2556-เดือนมีนาคม 2557 รวมระยะเวลาทั้งหมด 4 เดือน โดยมีประเด็นการเก็บข้อมูลในการศึกษา ดังนี้

6.1 ด้านโครงสร้างทางกายภาพและบริบทของชุมชน สภาพทั่วไปของหมู่บ้านลักษณะภูมิประเทศภูมิอากาศ ลักษณะของประชากร ลักษณะทางกายภาพ การสร้างบ้านเรือน ลักษณะการประกอบอาชีพ สาธารณูปโภคและเทคโนโลยีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

6.2 ด้านประเพณี และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของเด็กปฐมวัยชนเผ่าอัวเมี่ยน

6.3 ด้านพิธีกรรมและความเชื่อในการสร้างครอบครัว การตั้งครรภ์ การคลอดและการดูแลหลังคลอดบุตร

6.4 ด้านรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในประเด็น การส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน บทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

7. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** โดยการจดบันทึกข้อมูลภาคสนาม จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมกับประเด็นที่ต้องการศึกษาให้มากที่สุดและการบันทึกเสียงประกอบ

8. การตรวจสอบข้อมูล ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล จะทำการตรวจสอบข้อมูลเป็นระยะๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องการ

9. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กับการบันทึกข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลเป็นประจำ และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในข้อมูลที่ขาดหาย ชัดแย้งกันหรือไม่ชัดเจน และนำข้อมูลมาจัดประเภท สรุปแบบอุปนัยและสรุปแบบตีความ

10. การนำเสนอรายงาน การเขียนรายงานและการนำเสนอข้อมูลโดยใช้วิธีการพรรณนา การวิเคราะห์ และรูปภาพต่างๆ ประกอบการพิจารณา

ผลการวิจัย

1. โครงสร้างทางกายภาพและบริบทชุมชน

จากหมู่บ้านที่เข้าศึกษาทั้งหมด 9 หมู่บ้าน 4 จังหวัด แต่ละหมู่บ้านมีการตั้งบ้านเรือนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนภูเขาสูง หรือหุบเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีภูเขาล้อมรอบและมีลำธารไหลผ่าน อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอหรือตัวจังหวัดค่อนข้างมาก การเดินทางค่อนข้างลำบาก ลักษณะอากาศค่อนข้างหนาวเย็นกว่าหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนพื้นราบ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขายและไปทำงานต่างประเทศ เช่น ประเทศไต้หวัน เกาหลี เป็นต้น ปัจจุบันสาธารณูปโภคและเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการเลี้ยงดูเด็กค่อนข้างมาก สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้แต่ละหมู่บ้านมีการพัฒนาทั้งในด้านการศึกษา การดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี การแต่งกาย ภาษา มีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก หากมองย้อนกลับไปในอดีต คนเผ่าอ้าวเมี่ยนจะเลี้ยงดูเด็กตามสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวที่มุ่งเน้นให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นสามารถช่วยเหลือครอบครัวในการประกอบอาชีพ โดยไม่มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน ไม่มีการวางแผนครอบครัวแต่งงานเมื่ออายุยังน้อย และแต่ละครอบครัวมีบุตรจำนวนมาก

2. ด้านประเพณี และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต

วิถีชีวิตของชนเผ่าอ้าวเมี่ยนจะผูกพันกับประเพณี วัฒนธรรม ตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต ที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน บางส่วนได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมและการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งในแต่ละปีชนเผ่าอ้าวเมี่ยนจะมีประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ดังนี้

ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ (เจียเซียงเหยียง) เป็นช่วงที่เริ่มต้นปีใหม่ซึ่งชนเผ่าอ้าวเมี่ยน ประเพณีนี้จะสอนให้เด็กเป็นเด็กดี เริ่มต้นสิ่งดีๆ และเด็กจะได้เรียนรู้พิธีกรรมลุยไฟ (บ่วนโด้ง) ไหว้ปีใหม่ (ปายหยั่ง) และการทำไข่แดง (จีเจ้าลี) เพื่อเป็นของขวัญในวันปีใหม่

ภาพที่ 1 การเรียนรู้วิธีทำไข่แดง (จีเจ้าลี)
ในวันขึ้นปีใหม่

ประเพณีวันกรรม (กึ่ง) วันกรรมจะเริ่มต้นหลังวันปีใหม่ วันกรรมจะเป็นวันที่หยุดทำงานหรือไม่ทำกิจกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่กรรม (กึ่ง) เพราะเชื่อว่าหากไม่ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดจะมีผลร้ายตามมา ส่วนเด็กๆ ต้องหยุดการทำกิจกรรมบางอย่างด้วยเช่นกัน นั่นคือ ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามวิ่งเล่น ห้ามปีนปาย แม้จะขัดกับธรรมชาติของเด็ก แต่ผู้ปกครองก็ต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก

ประเพณีวันเซ่งเม้ง “เซ่งเม้ง” เกิดขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี เชื่อว่าบรรพบุรุษที่เสียชีวิตแล้วจะกลับมาที่หลุมฝังศพ ลูกหลานจะต้องทำความสะอาดบริเวณหลุมฝังศพ และประกอบพิธีกรรม เผากระดาษเงิน กระดาษทอง และกระดาษของชนเผ่าอัวเมี่ยน มีการเตรียมอาหารคาว หวาน สำหรับการเซ่นไหว้ ซึ่งประเพณีนี้เป็นการสอนเด็กๆ รักและเคารพบรรพบุรุษ

ประเพณีวันสารทจีน (เจี๋ย เจียบ เฟย) ซึ่งตรงกับวันที่ 14 และวันที่ 15 เดือน 7 ของการนับแบบปฏิทินจีน เป็นวันที่จะต้องเตรียมการห่อขนม ที่เรียกว่า ฝั้ว เจี๋ย และ ฝั้วหย่ง เพื่อประกอบพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษช่วยคุ้มครองให้ลูกหลานอยู่ดีมีสุขตลอดไป

3. ด้านการสร้างครอบครัว พิธีกรรมและความเชื่อในการตั้งครรภ์ การคลอดและการดูแลหลังคลอด

3.1 การสร้างครอบครัว

หนุ่มสาวชนเผ่าอัวเมี่ยน มีโอกาสเลือกคู่เองตามความชอบ ซึ่งทั้งอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันมาก กล่าวคือในอดีตจะเลือกสร้างครอบครัวและแต่งงานกับคนที่ขยันทำงานและอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ไม่มีการวางแผนครอบครัว และมีบุตรจำนวนมาก ในปัจจุบันหนุ่มสาวจะสร้างครอบครัวเมื่อมีความพร้อม มีการเลือกคู่ครองด้วยความพึงพอใจ มีการวางแผนครอบครัวและมีบุตรแค่ 1-2 คน เพศที่ต้องการคือเพศชาย เพื่อสืบสกุล ด้วยเหตุนี้ผู้ปกครองชนเผ่าอัวเมี่ยนจึงมีการนำองค์ความรู้ใหม่ๆ ควบคู่กับคำสอนของผู้อาวุโส และความเชื่อของชนเผ่าอัวเมี่ยนมาอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยมากขึ้น

วิธีการเลือกคู่ครอง พิธีหมั้น พิธีแต่งงานตลอดจนการวางแผนครอบครัว จะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างครอบครัว สามารถบ่งบอกได้ว่าเด็กที่เกิดมาในครอบครัวที่แตกต่างกันนั้นย่อมส่งผลให้การเลี้ยงดูเด็กแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ เด็กที่เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย ผู้ปกครองจะมีความรู้ในการอบรมการเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสมตามวัย ซึ่งแตกต่างจากเด็กที่เกิดจากครอบครัวที่ไม่มีความพร้อมทางฐานะการเงินหรือด้านอื่นๆ จะถูกเลี้ยงดูตามสภาพครอบครัว และบางครอบครัวส่งลูกไปให้ ปู่ย่า ตายาย เป็นผู้ดูแล ส่งผลต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก ตลอดจนความรัก ความอบอุ่นที่เด็กควรจะได้รับก็ขาดหายไป

3.2 พิธีกรรมและความเชื่อในการตั้งครรภ์

พิธีกรรมและความเชื่อในการตั้งครรภ์ ที่ได้รับการถ่ายทอดมาอย่างยาวนาน มีดังนี้

- ความเชื่อเรื่องการเกิด เชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับแล้วหรือผู้ที่มีบุญวาสนาต่อกันในชาติก่อนจะกลับมาเกิดใหม่ โดยให้สังเกตจากรูปร่างลักษณะของเด็กว่าเหมือนกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับหรือไม่
- ความเชื่อเรื่องการมีบุตรยาก ซึ่งในอดีตจะมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อขอให้เด็กมาเกิด แต่ในปัจจุบันผู้ปกครองรุ่นใหม่ที่มีบุตรยาก ก็จะใช้วิธีการรักษาแพทย์ที่เชี่ยวชาญ และบางครอบครัวที่มีบุตรยากจะใช้ทั้ง 2 วิธี นั่นคือ รักษาแพทย์และประกอบพิธีกรรมขอลูกตามความเชื่อ
- ความเชื่อเรื่องตำแหน่งของขั้วหรือวิญญาณเด็กๆ ในแต่ละเดือนจะหมุนเวียนไปเรื่อยๆ ตามจุดต่างๆ ผู้ตั้งครรภ์จะต้องระวังและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เชื่อว่าจะส่งผลต่อเด็ก อาจจะมีการพิการ แม่หรือเด็กอาจจะเสียชีวิตระหว่างคลอดได้
- ความเชื่อในเรื่องการประกอบพิธีกรรม ตั้งแต่การตั้งครรภ์จนถึงคลอด ดังนี้ เริ่มตั้งแต่พิธีกรรมบนบาน “ฮั่วเซี่ยแซง” เพื่อให้ลูกมีสุขภาพแข็งแรงและคลอดง่าย พิธีกรรมป้องกันแท้ง “ออนละจ๊าบ” เพื่อป้องกันการแท้งลูก พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ “จ๊อเสด” หลังตั้งครรภ์ได้ 5 เดือน จะทำการสะเดาะเคราะห์กรรมต่างๆ ให้หลุดพ้นหรือเปลี่ยนหนักให้เป็นเบา พิธีกรรมสืบชะตา “จ๋าเจี๋ยว” เพื่อให้คลอดง่ายและมีความปลอดภัยทั้งแม่และลูก พิธีกรรมแก้บน “จ้าว หยุ่น” ประกอบพิธีกรรมนี้หลังคลอดได้ 5 วัน

และพิธีกรรมบอกผีบรรพบุรุษ “ทิมเมียนคู่” เพื่อให้บรรพบุรุษรับรู้และปกป้อง คุ่มครอง สมาชิกใหม่ในครอบครัว

จะเห็นได้ว่าตั้งแต่เริ่มตั้งครุภัณฑ์จนถึงหลังคลอด ชนเผ่าอัวเมียนจะมีความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมที่มีความหมายแตกต่างกัน ซึ่งชนเผ่าอัวเมียนจะให้ความสำคัญและยึดถือปฏิบัติต่อกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3.3 การคลอดบุตรและการดูแลหลังคลอดบุตร

การคลอดบุตรและการดูแลหลังคลอดบุตรของชนเผ่าอัวเมียนทั้งในอดีตและปัจจุบันจะมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก กล่าวคือในอดีตการคลอดบุตรมีความเสี่ยงเสียชีวิตระหว่างคลอดและหลังคลอดค่อนข้างสูง เนื่องจากทำคลอดด้วยหมอ้ายและมีการติดเชื้อมีทั้งทำคลอดจากเครื่องมืออุปกรณ์ที่ไม่พร้อม ไม่มีการฆ่าเชื้อ และไม่ถูกสุขลักษณะ ส่วนปัจจุบันการคลอดบุตรเป็นเรื่องสะดวกสบาย เพราะคลอดที่โรงพยาบาล มีเครื่องมือทางการแพทย์ที่ครบครัน ทำคลอดด้วยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ แม้ในปัจจุบันจะมีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์มากแค่ไหน ชนเผ่าอัวเมียนก็ยังคงมีความเชื่อเรื่องข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติหลังคลอดและยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน ดังนี้ ข้อห้าม คือ ห้ามหลับนอนกับสามี ห้ามยกของหนัก ห้ามออกนอกบ้านเป็นเวลา 1 เดือน ห้ามกินของแสลง เช่น เนื้อสัตว์ป่า ของหมักดอง เป็นต้น ส่วนข้อควรปฏิบัติ เช่น ใส่เสื้อผ้าที่ให้ความอบอุ่นกับร่างกาย กินยาต้มสมุนไพร “ตัวกาม” ควบคู่กับการอาบน้ำยาสมุนไพร “เดี่ยอวม” เพื่อเพิ่มน้ำนม และฟื้นฟูสุขภาพร่างกายของคุณแม่ให้มีความแข็งแรงเร็วขึ้น

สำหรับผู้ดูแลคุณแม่หลังคลอด จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คือ พ่อสามีจะดูแลเรื่องการประกอบพิธีกรรม แม่สามีจะดูแลเรื่องข้อห้าม ข้อควรปฏิบัติ และสามีจะดูแลเรื่องค่าใช้จ่าย เสื้อผ้า อาหารและช่วยเหลือภรรยาในการดูแลลูก ส่วนภรรยาจะมีหน้าที่ในการดูแลลูก ให้นม และปฏิบัติตามข้อห้าม ข้อควรปฏิบัติต่างๆ เป็นหลัก อย่างไรก็ตามการปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้จะเกิดขึ้นในครอบครัวที่สมบูรณ์ อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา ส่วนเด็กที่เกิดมาในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ผู้เป็นแม่จะต้องทำหน้าที่ทุกอย่างเพื่อดูแลตนเอง ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติตามความเชื่อ ข้อห้าม ข้อควรปฏิบัติ และการประกอบพิธีกรรมบางอย่างก็ไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างครบถ้วน

4. ด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

4.1 การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กชนเผ่าอัวเมียน

- การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายและการดูแลสุขภาพของเด็ก

นอกจากการดูแลสุขภาพหลังคลอดของมารดาชนเผ่าอัวเมียนให้ความสำคัญกับการดูแลบุตรหลังคลอดไม่แพ้กัน โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

- อาหารหลักที่สำคัญของเด็กแรกเกิด คือ นมแม่ แต่หากไม่มีน้ำนมหรือมีไม่เพียงพอ ก็จะทำให้ลูกตื่มนมผงสำเร็จรูปหรือตื่มนมจากคุณแม่ท่านอื่น เมื่อลูกเริ่มโตผู้ปกครองจะให้อาหารเสริมอื่นร่วมกับการตื่มนม เช่น กล้วย ชีรีแลค นมผงสำเร็จรูปและนมชนิดอื่นๆ ตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงวัยและตามฐานะของครอบครัว
- การนอนหลับ พบว่าเด็กแรกเกิด-1 ขวบ จะใช้เวลาในการนอนหลับกลางวัน ละ 6-8 ชั่วโมง โดยนอนในเปลที่ผูกขึ้น หรือ ในเปลสพาย เรียกว่า “ส่วงปุย” บนหลังของผู้เป็นแม่และในช่วงเวลากลางคืน ใช้เวลาในการนอน 8-10 ชั่วโมง โดยจะนอนบนที่นอนกับผู้ปกครอง เมื่อลูกอายุ 2-5 ขวบ เด็กเริ่มเข้าสู่ขั้นพัฒนาเด็กเล็ก ใช้เวลานอนประมาณ 2-3 ชั่วโมง โดยมีครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแล
- การขับถ่ายของเด็กชนเผ่าอัวเมียนส่วนใหญ่ขับถ่ายปกติ มีเพียงอาการท้องเสียที่เกิดจากที่ผู้เป็นแม่รับประทานอาหารหมักดอง เผ็ด หรือ รับประทานอาหารที่ไม่สะอาด วิธีการรักษาคือ ซื้อยารับประทานเอง จะไม่มีการใช้ยาสมุนไพรในการรักษา เนื่องจากเห็นผลในการรักษาช้าและในปัจจุบันยาสมุนไพรหายากมากขึ้น ผู้ปกครองจะฝึกให้ลูกได้ขับถ่ายเอง โดยใช้ห้องน้ำ และคอยดูแลอย่างใกล้ชิด อาการที่จะบ่งบอกว่าลูกต้องการขับถ่าย คือสังเกตจากการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทางของเด็กที่เปลี่ยนไป ผู้ปกครองก็จะอุ้มลูกและฝึกให้ลูกได้ขับถ่าย ที่เรียกว่า “สีๆ” และ “แอๆ”
- การดูแลสุขภาพสะอาดของร่างกายและเสื้อผ้า ผู้ปกครองจะให้ความสำคัญพอสมควร โดยการอาบน้ำวันละ 1 ครั้ง แต่ถ้านิยเหตุหนาวเด็กๆ จะอาบน้ำนานๆ ครั้ง และอาจจะไม่อาบน้ำเพราะอากาศหนาวเย็นมาก

แปรงฟันวันละ 2 ครั้ง และในเด็กบางคนไม่แปรงฟันเลย ถ้าในเด็กเล็กจะใช้ผ้าสะอาดหรือสำลีชุบน้ำเช็ดทำความสะอาด เด็กผู้หญิงจะสระผม 2 วันต่อ 1 ครั้ง ส่วนเด็กชายจะสระทุกวัน และเมื่อเห็นว่าผมและเล็บยาวก็ตัด เด็กจะเปลี่ยนชุดวันละหลายชุดเพราะเด็กๆ จะเล่นกับดิน ทราย และหลุมที่มีน้ำขัง จึงทำให้ในแต่ละวันผู้ปกครองต้องซักผ้าหลายๆ ครั้ง ส่วนเสื้อผ้าส่วนใหญ่เนื้อผ้าไม่มีคุณภาพและมีจำนวนมากขึ้น แม้จะมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลสุขภาพร่างกาย ผม เล็บ เสื้อผ้า

- การเจ็บป่วยและการดูแลเมื่อเจ็บป่วย พบว่าเด็กชนเผ่าอัวเมียนไม่ค่อยเจ็บป่วยรุนแรงมากนัก ส่วนใหญ่จะการเป็นไข้หวัด ตัวร้อนมีน้ำมูก ส่วนวิธีการดูแลรักษา คือ เช็ดตัว สวมเสื้อผ้าหนาๆ และให้รับประทานยาลดไข้ที่ซื้อจากร้านขายยา ร่วมกับการใช้ยาสมุนไพรเพื่อลดไข้ โดยการไข้ไปไม่ชนิดหนึ่ง เรียกว่า “หจ้าม” มาทุบให้ละเอียด ห่อประคบที่มือและอุ้งเท้า เรียกว่า “เปลวหจ้าม” ซึ่งเป็นวิธีการรักษา ที่ได้รับการถ่ายทอดมาอย่างยาวนาน แต่ถ้าหากเด็กมีอาการเจ็บป่วยมากและรุนแรง จะพาไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล แต่พบไม่มากนัก เนื่องจากเด็กชนเผ่าอัวเมียนจะแข็งแรงสมวัย เพราะผู้ปกครองจะให้เด็กคลุกดิน ทราย และอยู่กับธรรมชาติ และชนเผ่าอัวเมียนยังมีความเชื่อว่าสาเหตุการเจ็บป่วยมาจากสิ่งที่ไม่มองเห็น เช่น วิญญาณ สิ่งลี้ลับ เป็นต้น ก็จะรักษาด้วยการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ

ภาพที่ 2 การเปลวหจ้ามที่มือและเท้าเมื่อเด็กเป็นไข้

- การเล่นของเด็กชนเผ่าอัวเมียน ในช่วงอายุแรกเกิดถึง 2 ขวบ จะเล่นของเด็กโดยการคลานเพื่อคว้าสิ่งต่างๆ รอบตัว การเล่นกระป๋องแป้ง การเล่นถั่วย ข้อน ของใช้ในครัวเรือนที่ไม่ใช่แล้ว เป็นต้น เมื่อเด็กอายุ 2-6 ขวบ จะเป็นช่วงวัยที่เข้าโรงเรียน เด็กจะวิ่งเล่นอย่างอิสระ ปีนป่ายต้นไม้ เล่นของเล่น เล่นน้ำ เล่นทราย ส่วนใหญ่ก็จะเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกันและต่างวัยกัน การเล่นของเด็กวัยนี้จึงมีความหมายมากขึ้น

- การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ

การแสดงความรักและการเอาใจใส่ พบว่า ครอบครัวชนเผ่าอัวเมียนเป็นครอบครัวที่อบอุ่น แสดงความรักความเอาใจใส่กับเด็กๆ โดยเฉพาะครอบครัวที่มีลูกคนแรกและเป็นลูกผู้ชาย สำหรับครอบครัวที่ลูกไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย จะเป็นผู้ให้ความรักความเอาใจใส่และเลี้ยงดูแทน การแสดงความรักที่ปฏิบัติกันบ่อยครั้งมากที่สุด คือ การกอดหอมแก้ม และบอกรัก ไม่ทะเลาะหรือดุด่าให้ลูกเห็น เพราะจะกระทบกับจิตใจของลูก อีกทั้งในวันว่างจากการทำงานสวน งานไร่ งานบ้าน ผู้ปกครองก็จะใช้เวลากับลูก ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ดูโทรทัศน์ ร้องเพลง เล่นด้วยกัน เล่านิทาน เป็นต้น

- การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม

การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ชนเผ่าอัวเมียนจะส่งเสริมผ่านวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันแบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การเรียนรู้การเข้าสังคมจะเกิดขึ้นตั้งแต่เด็กยังเล็กๆ โดยที่ผู้ปกครองจะพาไปร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น พิธีลุยไฟในวันขึ้นปีใหม่ พิธีบวช พิธีกรรมประเพณีหรืองานมงคลต่างๆ เป็นต้น รวมถึงการไปมาหาสู่ซึ่งกันระหว่างของผู้คนในหมู่บ้านที่เกิดขึ้น

เป็นประจำสม่ำเสมอ ส่งผลให้เด็กได้เรียนรู้เครือญาติ และเพื่อนบ้านเรือนเคียงไปพร้อมกัน เด็กๆ จะมีเพื่อนทั้งในวัยเดียวกันและต่างวัย ได้เรียนรู้การเป็นพี่ น้อง การเล่นร่วมกัน การแบ่งปันและการเป็นผู้นำผู้ตาม โดยมีผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีในการเข้าสังคม สำหรับการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี เด็กจะเรียนรู้ โดยเรียนรู้ภาษาอื้อเมียน การแต่งกาย ส่วนประเพณีพิธีกรรมบางอย่างเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งละเอียดอ่อน เด็กยังไม่สามารถเข้าใจได้ก็จะเรียนรู้ตอนโตขึ้น แต่ผู้ปกครองก็เชื่อว่าสิ่งที่เด็กได้เรียนรู้ได้สัมผัสในวิถีชีวิตประจำวันจะซึมซับ เข้าใจ และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชนเผ่าอื้อเมียนได้ในที่สุด วิธีการที่ปกครองจะถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือ คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการแต่งกายด้วยชุดชนเผ่า การใช้ภาษาเมียนในการสื่อสารกับเด็ก และให้เด็กมีส่วนร่วมในประเพณีหรือการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทุกๆ ครั้ง

- การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา

การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาให้เด็กๆ นั่นคือ การหาของเล่นที่ซื้อจากร้านค้า สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นและที่จัดซื้อ เช่น โปสเตอร์อักษรภาษาอังกฤษ พยัญชนะไทย แผ่นซีดีความรู้ต่างๆ เพลงเด็ก นิทาน และบล็อกพลาสติก เป็นต้น โดยให้เด็กฝึกอ่านก่อนนอน หรือวันเวลาว่างที่อยู่บ้านกับผู้ปกครอง สำหรับในครอบครัวที่มีฐานะไม่ตึง การส่งเสริมก็เป็นไปตามสภาพครอบครัว เพราะผู้ปกครองมองว่าครูมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เนื่องจากผู้ปกครองบางคนไม่มีความรู้ ไม่ทราบวิธีการหรือแนวทางในการส่งเสริม และส่วนใหญ่เด็กอาศัยอยู่กับ ปู่ย่า ตายาย ภายในบ้านจึงไม่มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่อย่างใด

การส่งเสริมภาษาเมียน และภาษาที่สองสำหรับเด็กชนเผ่าอื้อเมียน พบว่า ผู้ปกครองให้ความสำคัญทั้งสองภาษา โดยใช้ภาษาเมียนเป็นภาษาที่หนึ่ง ใช้ภาษาเมียนในการสื่อสารกับเด็ก จะฝึกพูดตั้งแต่เล็ก ส่วนภาษาที่สอง คือภาษาไทยกลาง เด็กๆ จะเรียนรู้จากโรงเรียน ความสามารถในการใช้ภาษาที่สองจะเป็นไปตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนรวมทั้งการฝึกฝนเพิ่มเติมของผู้ปกครอง เด็กบางคนที่อาศัยกับผู้ปกครองที่มีอายุมาก ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยกลางได้ หรือพูดสลับไปสลับมาและสำเนียงในการสื่อสารไม่ชัดเจน ส่วนเด็กที่อาศัยกับผู้ปกครองที่เป็นคนรุ่นใหม่ จะสามารถสื่อสารภาษาไทยกลางได้ชัดเจน แต่ด้วยสังคมที่เปลี่ยนไป ภาษาเมียนกำลังจะสูญหายไปกับเวลาและคนรุ่นใหม่ที่ไม่ได้พูดสื่อสารด้วยภาษาเมียน

4.2 บทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ด้านบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เนื่องจากชนเผ่าอื้อเมียนอยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ เมื่อมีสมาชิกใหม่ทุกคนในครอบครัวจะมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูร่วมกัน เริ่มตั้งแต่ ผู้ที่มีอาวุโสมากที่สุดจะมีบทบาทในการดูแลเรื่องความเชื่อ พิธีกรรม แม้สามีมีบทบาทจัดเตรียมยาสมุนไพร อาบน้ำให้หลาน และสอนวิธีการต่างๆ ให้กับลูกสะใภ้ ส่วนสามีเป็นผู้หารายได้จนเจือครอบครัว ส่วนคุณแม่จะต้องดูแลตัวเอง ดูแลลูกและเรียนรู้ ประเพณี พิธีกรรม ข้อห้าม ข้อควรปฏิบัติต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดมาและเมื่อสามารถประกอบอาชีพได้แล้วก็ต้องจะทำงานเพื่อหารายได้ร่วมกับสามี จึงเห็นได้ว่าชนเผ่าอื้อเมียนไม่มีการแบ่งหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างชัดเจน

ภาพที่ 3 พ่อแม่กำลังช่วยกันเลี้ยงลูก

ภาพที่ 4 คุณยายเลี้ยงหลานๆ

4.3 ความคาดหวังในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ด้านความคาดหวังของผู้ปกครองชนเผ่าอ้าวเมี่ยน จะคาดหวังอยากให้ลูกเป็นคนดีของสังคม ไม่เจ็บป่วย มีการทำงานที่ดี และมีความคาดหวังในตัวลูกชายมากกว่าลูกสาวในการดูแลในยามแก่เฒ่าและเป็นผู้สืบสกุลให้กับครอบครัว

4.4 ด้านรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าอ้าวเมี่ยนพบว่า ในอดีตชนเผ่าอ้าวเมี่ยนไม่มีรูปแบบ การเลี้ยงดูลูกที่ชัดเจน กล่าวคือ ลูกชายเมื่อเติบโตแล้วสามารถช่วยประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้ ส่วนผู้หญิงไม่มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน จะทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน ซึ่งแตกต่างจากในปัจจุบันรูปแบบการเลี้ยงเด็กมีรูปแบบที่ชัดเจน บางครอบครัวมีรูปแบบที่เข้มงวด บางครอบครัวปล่อยปละละเลย บางครอบครัวเป็นประชาธิปไตย หรือใช้รูปแบบที่เหมาะสมกันในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้ลูกเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ผู้ปกครองมีการเลี้ยงลูกด้วยเหตุผลและเหมาะสมมากขึ้น เนื่องจากผู้ปกครอง มีโอกาสในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น สามารถสืบค้นความรู้ในการเลี้ยงลูกจากสื่อเทคโนโลยีต่างๆ แล้วนำความรู้จากสื่อเหล่านั้นมาประยุกต์กับการเลี้ยงดูลูกของตนเองตามสภาพความเป็นจริงที่สอดคล้องกับบริบทของครอบครัว

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการศึกษาวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าอ้าวเมี่ยน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านโครงสร้างกายภาพและบริบทของชุมชน การเปลี่ยนแปลงมาพร้อมพัฒนาความเจริญในด้านบวกและการเลื่อนหายของวัฒนธรรมอันดึกดำบรรพ์เช่นเดียวกัน งานวิจัยครั้งนี้มีหมู่บ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บนหุบเขา ห่างไกลจากตัวอำเภอหรือตัวจังหวัด การเดินทางค่อนข้างลำบาก เทคโนโลยียังไม่สามารถเข้าถึง การประกอบอาชีพหรือเศรษฐกิจของหมู่บ้านยังไม่ดีนัก ย่อมเป็นหมู่บ้านที่ยังรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีอันดึกดำบรรพ์อันเป็นผลดีต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าอ้าวเมี่ยนแบบดั้งเดิมสู่คนรุ่น ซึ่งแตกต่างจากการอบรมเลี้ยงดูในหมู่บ้านที่มีความเจริญเข้าถึงมีอาชีพที่สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ มีสาธารณูปโภคและเทคโนโลยีต่างๆ ที่เอื้อต่อการอบรมเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ในมุมมองของคนรุ่นเก๋ามองว่าเป็นสิ่งที่ดีที่จะนำพาความเจริญและความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต แต่สิ่งที่น่ากังวล นั่นคือความเป็นชนเผ่าอ้าวเมี่ยนกำลังจะเลื่อนหายไปกับกาลเวลา ส่งผลต่อการเลี้ยงดูเด็ก ที่ผู้ปกครองที่ไม่มีเวลาในอบรมเลี้ยงดูหรือถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับลูกหลาน สอดคล้องกับบทความของ คลังปัญญาไทย (2550) ที่ได้กล่าวถึง วิฤตของครอบครัวว่า จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความซับซ้อนและเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองใหญ่สังคมไทย ซึ่งแต่เดิมเป็นสังคมชนบท มีความเอื้ออาทรต่อกันมีแนวโน้มเป็นสังคมเมืองมากขึ้น โครงสร้างและรูปแบบของครอบครัวซึ่งเคยเป็นครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ขนาดของครอบครัวเริ่มเล็กลง มีระบบเครือญาติที่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิด เอื้ออาทร และการอบรม ชดเชยบุตรหลาน การปลูกฝังวัฒนธรรมและค่านิยมประเพณีกลับอ่อนแอลง โดยเฉพาะดัชนีด้านสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวมีค่าดัชนีลดลงจากร้อยละ 80.85 ในปี 2539 ลดลงเป็น 70.77 ในปี 2545 แสดงให้เห็นการอยู่ร่วมกันและความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวเริ่มเสื่อมสลาย ความผูกพันและความเกื้อกูลกันในครอบครัวเริ่มห่างเหิน อันเนื่องมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจบังคับให้สมาชิกในครอบครัวต่างต้องพึ่งตนเองมากขึ้น

2. ด้านประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรมและความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เด็กปฐมวัยชนเผ่าอ้าวเมี่ยนได้ซึมซับความเป็นวิถีชนเผ่าอ้าวเมี่ยน ผ่านการถ่ายทอดของผู้เชี่ยวชาญและผู้ปกครอง แม้ว่ารูปแบบเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยแต่กระบวนการและถ่ายทอดวัฒนธรรมยังคงอยู่เหมือนเดิม ซึ่งสอดคล้องกับทวิเคราะห์ความเชื่อของผู้เลี้ยงดูหลักของคนไทย 4 ภาค เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเด็กขวบปีแรก พื้นที่ศึกษาโครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทย ของอำภพร พัววิไล และคณะ (2546) พบว่า ใน 4 พื้นที่ศึกษามีความเชื่อรวมถึงข้อห้าม ข้อควรปฏิบัติ และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพและการดูแลสุขภาพ ทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอิทธิพล

ต่อการดูแลเด็กแรกเกิด ถึง 3 เดือน ซึ่งสอดคล้องไปกับอิทธิพลชุดความรู้สมัยใหม่ ถึงแม้ว่าคนรุ่นใหม่จะได้รับการถ่ายทอดไปแล้วก็ตาม แต่พบว่า ไม่สามารถสอดแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทยอย่างแท้จริง หากต้องการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการสมัยใหม่ก็ควรไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่อนามัย แต่ถ้าจะใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่ สามารถทำได้เองโดยยึดตามคำแนะนำของผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสในครอบครัวหรือผู้รู้ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของผู้วิจัย พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชนเผ่าอัวเมียน แต่ที่สามารถปฏิบัติตามความเชื่อและประกอบพิธีกรรมได้ เพราะมีผู้อาวุโสเป็นผู้เป็นผู้ถ่ายทอดให้ปฏิบัติตามเท่านั้น แต่หากไม่มีผู้ถ่ายทอดให้แล้ว สิ่งต่างเหล่านี้คงจะไม่หลงเหลือในชุมชนของชนเผ่าอัวเมียนเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาหรือเรียนรู้ต่อไป

3. ด้านการสร้างครอบครัว พิธีกรรมและความเชื่อในการตั้งครรภ์และการดูแลหลังคลอด เมื่อหญิงสาวชนเผ่าอัวเมียนคลอดบุตรจะรับประทานอาหารได้เพียงบางอย่างที่ไม่แสลงเท่านั้น เช่น ไก่ ไข่ เนื้อไก่ หมี่เหลือง วุ้นเส้น จะไม่ใช่เครื่องปรุงกลิ่นใดๆ นอกจากใส่เกลือ น้ำตาล พริกไทย เท่านั้น และยาสมุนไพรที่ชาวหญิงสาวชนเผ่าอัวเมียนต้องรับประทานหลังคลอด คือ ยาต้มสมุนไพร ที่เรียกว่า “ตั่วกาม” ซึ่งมีส่วนผสมของ เนื้อไก่ ข้าวหมาก น้ำตาล พริกไทย และยาสมุนไพรชนิดต่างๆ และ “ตั่วเจ้า” ซึ่งทำมาจากการต้มไข่กับน้ำอ้อย เมื่อรับประทานยาสมุนไพร 2 ชนิดแล้ว เชื่อว่าจะช่วยให้คุณแม่นมมีน้ำนมมาก นอกจากนี้ยังทำให้ร่างกายปรับสภาพและฟื้นตัวได้เร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ มาลินี จำเริญ (2537) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเชื่อและพฤติกรรมของมารดาหลังคลอด จากการศึกษาพบว่า การงดอาหารแสลงหลังคลอดบุตรของหญิงหลังคลอด มีความเชื่อว่าถ้ารับประทานอาหารแสลงแล้วจะเกิดอาการผิวดำแดง เลือดดีขึ้น น้ำคาวปลาไม่ไหล น้ำนมหยุดไหล มีไข้และเกิดอาการชักได้ อาหารที่เชื่อว่าแสลง เช่น หน่อไม้ อาหารหมักดอง อาหารทะเล ปลาไหล ปลาตุ๋น โดยเฉพาะปลาที่ไม่เกล็ด ถ้ารับประทานแล้วจะทำให้สิ้น ทำให้หกล้ม มดลูกหลุดได้ง่าย สำหรับผลไม้บางอย่าง เช่น ขนุน ลำไย รับประทาน เพราะจะทำให้ร้อนและเกิดอาการผิวดำแดงได้ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่ารับประทานข้าวเหนียว และน้ำตาลแล้วจะทำให้แผลในช่องคลอดขึ้น แผลไม่ติด ทำให้แผลหายช้า ซึ่งขัดแย้งกับความเชื่อของชนเผ่าอัวเมียนที่ต้องรับประทาน “ตั่วเจ้า” ที่มีส่วนผสมของน้ำตาลหรือน้ำอ้อย เพราะจะทำให้เพิ่มน้ำนมของมารดาได้ ความเชื่อในการดูแลหญิงหลังคลอดเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของแต่ละชุมชน ซึ่งมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน

4. ด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญกับน้ำนมแม่ด้วยการให้ลูกได้ตมมนมแม่เป็นเวลานาน 6-12 เดือน ดังนั้นผู้ปกครองจะรับประทานอาหารที่เพิ่มน้ำนม เช่น ตั่วกาม ตั่วเจ้า เพราะเชื่อว่าน้ำนมแม่จะช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันโรคให้กับลูกและให้ลูกมีสุขภาพแข็งแรง อีกทั้งยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูลูก ซึ่งสอดคล้องกับ วรณวิมล วิเชียรฉาย (2549) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว นาน 6 เดือนหลังคลอดของหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลพระปกเกล้า พบว่า หญิงตั้งครรภ์มีความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 5 อันดับแรกว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างลูกและพ่อแม่ ร้อยละ 99.0 ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของสมองและสติปัญญาของลูก ร้อยละ 97.0 ทำให้ลูกได้รับสารอาหารครบถ้วน และถ้ามีน้ำนมไม่เพียงพอสามารถส่งเสริมให้มีน้ำนมเพียงพอได้ ร้อยละ 96.0 และสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว นาน 6 เดือนได้แม้ไม่มีใครเห็นด้วย ร้อยละ 79.0 และหญิงตั้งครรภ์มีความตั้งใจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว นาน 6 เดือน เพราะจะช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างแม่และลูก เป็นผลดีต่อสุขภาพของลูกและช่วยลดค่าใช้จ่าย

5. ด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กของชนเผ่าอัวเมียน พบว่า ผู้ปกครองชนเผ่าอัวเมียนจะมีการส่งเสริมตามพัฒนาการทางสติปัญญาตามองค์ความรู้ที่มี เช่น สือโปสเตอร์พยัญชนะ ก-ฮ ตัวอักษร A-Z ให้ฝึกลูกอ่าน ส่วนใหญ่เด็กจะใช้เวลากับการดูโทรทัศน์ และกิจกรรมที่ร่วมทำกับผู้ปกครองหลังกลับมาจากโรงเรียนหรือช่วงเย็น ผู้ปกครองจะมีการเล่านิทานให้ลูกฟังบ้าง ซึ่งแท้จริงแล้วการเล่านิทานไม่ว่าจะเป็นนิทานประเภทใดประโยชน์ที่ได้รับ คือ การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็ก การส่งเสริมสายใยระหว่างครอบครัว การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาสมองให้เกิดการคิดและเรียนรู้ รวมทั้งการฝึกสมาธิให้กับเด็ก (ธัญญา จิตต์สงวน และคณะ, 2551) ส่วนการเรียนรู้ภาษาที่สอง จากผลการวิจัยเด็กปฐมวัยชนเผ่าอัวเมียนสามารถสื่อสารและพูดภาษาไทยกลางได้อย่างชัดเจน เนื่องจากผู้ปกครองฝึกฝนให้เด็กประกอบกับที่เด็กได้มีโอกาสเข้าโรงเรียนได้เรียนรู้ภาษาไทยกลางจากเพื่อนๆ

จากการสื่อสารและการเล่าทานของครู จึงทำให้เด็กชนเผ่าอ้าวเมี่ยนสามารถสื่อสารภาษาที่สองได้ดีมากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งสอดคล้องกับ ชลาธิป สมานิติ (2549) กล่าวไว้ในหนังสือ การพัฒนาภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาที่สองของเด็ก คือ อายุ คนที่สามารถเรียนรู้ภาษาที่สองในช่วงวิกฤต ระหว่างอายุ 2 ปี ก่อนถึงช่วงเวลาวัยรุ่น จะสามารถเรียนรู้ภาษาที่เกิดจากการทำงานของสมองอย่างเป็นระบบ ได้ดีกว่าเมื่อมีอายุมากขึ้น จากการศึกษาดังกล่าวนี้ จึงทำให้ทราบว่าเด็กชนเผ่าอ้าวเมี่ยนสามารถเรียนรู้ภาษาที่สองได้อย่างรวดเร็วขึ้นเนื่องจากความพร้อมของวัยที่อยู่ในช่วงวัยที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ภาษาที่สอง การเรียนรู้การสื่อสารจากผู้ปกครอง การเล่าทานและสื่อการเรียนรู้ของครู ซึ่งสอดคล้องกับ สายฝน แสนใจพรม (2559) ที่ได้พัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีความสนใจ เกิดความเข้าใจ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการด้านสติปัญญาและเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ด้านวิถีการดำเนินชีวิตในด้านของพิธีกรรมการหมั้น การแต่งงานและความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ แม้ว่าผู้ปกครองจะจัดพิธีกรรมต่างๆ ตามประเพณีอันดีงามของชนเผ่าอ้าวเมี่ยนแต่สิ่งที่ผู้ปกครองได้ปฏิบัติกันมีเพียงผู้เชียวชาญ ผู้อาวุโสที่คอยถ่ายทอดให้ หากหมั้นตรุ่นของผู้เชียวชาญผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้อาวุโสแล้ว คนรุ่นหลังจะเรียนรู้ประเพณีเหล่านี้ได้จากใคร ดังนั้น ชนเผ่าอ้าวเมี่ยนรุ่นใหม่จึงควรศึกษาอย่างจริงจัง และควรมีผู้เชียวชาญถ่ายทอดกับคนรุ่นหลังให้สืบทอดประเพณีอันดีงามนี้สืบทอดไป หรือจัดสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ไว้ในหมู่บ้านเพื่อจะให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่ออันดีงามเหล่านี้ไว้

ด้านความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองชนเผ่าอ้าวเมี่ยนจะส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กตามความรู้ที่ผู้ปกครองได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ตามความเชื่อและวิถีการปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งก็เป็นสิ่งดีที่ชนเผ่าอ้าวเมี่ยนสามารถอนุรักษ์ความเชื่อบางอย่างไว้ได้ แต่เพื่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของชนเผ่าอ้าวเมี่ยนที่มีคุณภาพ ควรมีการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กสมัยใหม่จากหน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เช่น โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาจารย์ นักวิชาการ ที่มีความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย มาจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือจัดทำหนังสือเอกสารให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองจะได้มีความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้มากขึ้น

ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งการเรียนรู้ ผู้ปกครองจะให้เด็กชนเผ่าอ้าวเมี่ยนได้มีโอกาสเรียนรู้กับสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างอิสระ จนบางครั้งไม่ได้คำนึงความปลอดภัยที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก เช่น การจัดเก็บของมีคม ระบบไฟฟ้า สารเคมี การเกษตร รวมทั้งการลักขโมยเด็ก การข่มขืน เพราะสิ่งเหล่านี้อาจจะเกิดขึ้นได้โดยที่คาดไม่ถึง ดังนั้นผู้ปกครองควรคำนึงถึงและปลูกฝังให้เด็กรู้จักว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ อะไรที่เป็นพิษและการป้องกันตนเองจากการล่อลวงหรือการลักพาตัวเด็ก

ด้านการดูแลสุขภาพเด็กเมื่อไม่สบายเพียงเล็กน้อยจึงนิยมรักษาอาการด้วยการซื้อยารับประทานจากร้านขายยาต่างๆ ซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อการซื้อยาที่ไม่ตรงกับอาการที่เกิดขึ้นกับเด็ก หรืออาจทำให้เด็กเกิดอาการแพ้หรือดื้อยาหากได้รับประทานในปริมาณที่มากเกินไป จึงควรมีหน่วยงาน เช่น เจ้าหน้าที่จากสถานีอนามัย หรือโรงพยาบาลมาให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยา การหาซื้อยารับประทานหรือจัดทำเอกสารในการแจ้งเตือน ข้อควรระวังในการใช้ยา และที่สำคัญที่สุดผู้ปกครองควรซื้อยาในการรักษาโรคกับแพทย์ หรือได้รับคำแนะนำการใช้ยารักษาโรคจากเภสัชกร

ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ทางด้านภาษา ผู้ปกครองชนเผ่าอ้าวเมี่ยนจะใช้ภาษาไทยกลางและภาษาล้านนาในการสื่อสารกับเด็ก จึงทำให้เด็กเกิดการคุ้นชินกับภาษาเหล่านี้มากกว่าภาษาอ้าวเมี่ยนและส่งผลให้เด็กชนเผ่าอ้าวเมี่ยนเริ่มจะสื่อสารภาษาอ้าวเมี่ยนได้ไม่ดีเท่ากับภาษาที่สอง ดังนั้นผู้ปกครองควรเปลี่ยนพฤติกรรมในการสื่อสารและสอนภาษาเมี่ยนให้มากขึ้น ส่วนการเรียนรู้ภาษาที่สอง นั้นเด็กๆ จะได้เรียนรู้จากโรงเรียนอยู่แล้ว

เอกสารอ้างอิง

- คลังปัญญาไทย. (2550). ปัญหาวิกฤตครอบครัวไทย. สืบค้นจาก <http://www.panyathai.or.th>
- เครือข่ายวัฒนธรรมอีสาน. (2545). *สาระองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน (เข่า)*. องค์การชุมชนบ้านปางค่า-ปางพริก. พะเยา: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม.
- ชลธิศ สมาหิโต. (2549). *การพัฒนาภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธันวา จิตต์สงวน และคณะ. (2551). *คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยการเล่านิทาน อ่านหนังสือ และการเล่นกับลูก*. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์: กรุงเทพฯ.
- มาลินี จำเนียร. (2537). *การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ความเชื่อและพฤติกรรมของมารดาหลังคลอด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรรณวิมล วิเชียรฉาย. (2549). *ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนหลังคลอด ของหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์โรงพยาบาลพระปกเกล้า*. วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า สาขาการพยาบาล ครอบครัว: จันทบุรี.
- ศูนย์ประสานงานพัฒนาการศึกษาบนพื้นที่สูง. (2536). *ชาวเขาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สายฝน แสนใจพรหม. (2559). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 17(2), 101-110.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). *วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อำภาพร พัววิไล. (2546). *ค่านิยม ความเชื่อ เรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กในขวบปีแรก*. การศึกษาเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทย.